Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2015 m. liepos 16 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Direktyva 2004/38/EB — 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktas — Sąjungos piliečio šeimos narių teisė gyventi valstybėje narėje — Sąjungos pilietės ir trečiosios šalies piliečio santuoka — Trečiosios šalies piliečio teisės gyventi priimančiojoje valstybėje narėje išsaugojimas Sąjungos pilietei išvykus iš jos ir vėliau nutraukus santuoką — 7 straipsnio 1 dalies b punktas — Pakankami ištekliai — Atsižvelgimas į sutuoktinio trečiosios šalies piliečio išteklius — Trečiųjų šalių piliečių teisė dirbti priimančiojoje valstybėje narėje siekiant prisidėti prie pakankamų išteklių gavimo“

Byloje C-218/14

dėl *High Court* (Airija) 2014 m. vasario 25 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2014 m. gegužės 5 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Kuldip Singh,

Denzel Njume,

Khaled Aly

prieš

Minister for Justice and Equality,

dalyvaujant

Immigrant Council of Ireland,

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas V. Skouris, pirmininko pavaduotojas K. Lenaerts, kolegijų pirmininkai A. Tizzano, R. Silva de Lapuerta (pranešėja), A. Ó Caoimh ir J.-C Bonichot, teisėjai A. Arabadjiev, M. Safjan, M. Berger, A. Prechal ir E. Jarašiūnas,

generalinė advokatė J. Kokott,

posėdžio sekretorius M. Aleksejev, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2015 m. kovo 23 d. posėdžiui,

* Proceso kalba: anglų.

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— K. Singh, atstovaujamo *Senior Counsels* C. O'Dwyer ir R. Haughton, *Barrister-at-Law* P. Brazil, solisitorių J. Boyle ir M. Griffin,

— D. Njume, atstovaujamo *Senior Counsels* M. Lynn, R. Haughton ir *Barristers-at-Law* P. Brazil ir C. Stanley,

— K. Aly, atstovaujamo *Senior Counsel* M. Lynn, *Barrister-at-Law* A. McMahon ir solisitorės E. Lyons,

— *Immigrant Council of Ireland*, atstovaujamos *Senior Counsel* P. Dillon Malone, *Barrister-at-Law* A. Lowry ir solisitorės H. Becker,

— Airijos, atstovaujamos E. Creedon ir G. Samuel, padedamų *Senior Counsel* D. Conlan Smyth ir *Barrister-at-Law* F. O'Sullivan,

— Danijos vyriausybės, atstovaujamos C. Thorning ir M. Wolff,

— Graikijos vyriausybės, atstovaujamos T. Papadopoulou,

— Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos L. Banciella Rodríguez-Miñón,

— Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos B. Majczyna,

— Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos V. Kaye, padedamos *Barristers-at-Law* B. Lask ir G. Facenna,

— Europos Komisijos, atstovaujamos M. Wilderspin, J. Tomkin ir C. Tufvesson,

susipažinęs su 2015 m. gegužės 7 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančios Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančios direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL L 158, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 46, ir klaidų ištaisymas OL L 274, 2009, p. 47), 7 straipsnio 1 dalies b punkto ir 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkto išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant tris ginčus – atitinkamai K. Singh, D. Njume ir K. Aly su *Minister for Justice and Equality* (toliau – ministras) – dėl pastarojo atsisakymo patenkinti suinteresuotųjų asmenų prašymus išsaugoti jų teisę gyventi Airijoje po santuokos nutraukimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Pagal Direktyvos 2004/38 15 konstatuojamąją dalį:

„Šeimos nariai turėtų būti teisiškai apsaugoti Sąjungos piliečio mirties, skyrybų, santuokos anuliavimo ar registruotos partnerystės nutraukimo atvejais. Tinkamai atsižvelgiant į šeimos gyvenimą ir žmogaus orumą bei tam tikrus reikalavimus, saugančius nuo piktnaudžiavimo, turėtų būti imamasi priemonių užtikrinti, kad tokiomis aplinkybėmis priimančiosios valstybės narės teritorijoje jau gyvenantys šeimos nariai išsaugotų savo teisę gyventi joje iškirtinai asmeniniu pagrindu.“

4 Šios direktyvos 2 straipsnyje „Apibrėžimai“ nustatyta:

„Šioje direktyvoje:

1) „Sąjungos pilietis“ – tai bet kuris asmuo, turintis valstybės narės pilietybę;

2) „šeimos narys“ – tai:

a) sutuoktinis;

<…>

3) „Priimančioji valstybė narė“ – tai valstybė narė, į kurią atvyksta Sąjungos pilietis, pasinaudodamas savo laisvo judėjimo ir gyvenimo teise“.

5 Šios direktyvos 3 straipsnio „Naudos gavėjai“ 1 dalyje nustatyta:

„Ši direktyva taikoma visiems Sąjungos piliečiams, kurie atvyksta į kitą valstybę narę, kurios piliečiai jie nėra, ir 2 straipsnyje [2 straipsnio 2 punkte] apibrėžtiems jų šeimos nariams, kurie juos lydi arba prisijungia prie jų.“

6 Tos pačios direktyvos 7 straipsnio „Teisė gyventi šalyje ilgiau kaip tris mėnesius“ 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Visi Sąjungos piliečiai turi teisę gyventi kitos valstybės narės šalyje [teritorijoje] ilgiau kaip tris mėnesius, jei jie:

a) yra darbuotojai ar savarankiškai dirbantieji priimančiojoje valstybėje narėje arba

b) turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai ir turi visavertį sveikatos draudimą priimančiojoje valstybėje narėje, arba

c) – yra priimti į privačią arba valstybinę instituciją, akredituotą ar finansuojamą priimančiosios valstybės narės pagal savo įstatymų ar kitų teisės aktų praktiką, turėdami pagrindinį studijų kurso baigimo tikslą, įskaitant profesinį rengimą, ir

— turi visavertį sveikatos draudimą priimančiojoje valstybėje narėje ir užtikrina atitinkamą nacionalinę instituciją pateikdami deklaraciją ar kitokiu jų pasirinktu lygiaverčiu būdu, kad jie turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai, arba

d) yra Sąjungos pilietį, kuris atitinka a, b arba c punkto reikalavimus, lydintys ar kartu vykstantys šeimos nariai.

2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyta gyvenimo šalyje teisė taikoma šeimos nariams, kurie nėra valstybės narės piliečiai, lydintiems ar vykstantiems kartu su Sąjungos piliečiu priimančiojoje valstybėje narėje, jei toks Sąjungos pilietis atitinka 1 dalies a, b arba c punkto reikalavimus.“

7 Direktyvos 2004/38 12 straipsnyje „Gyvenimo šalyje teisės išlikimas šeimos nariams mirus arba išvykus Sąjungos piliečiui“ nustatyta:

„1. Nepažeidžiant antros pastraipos, Sąjungos piliečio mirtis ar išvykimas iš priimančiosios valstybės narės neturi įtakos jo šeimos narių, kurie yra valstybės narės piliečiai, gyvenimo šalyje teisei.

Prieš įgydami nuolatinio gyvenimo teisę atitinkami asmenys turi atitikti 7 straipsnio 1 dalies a, b, c arba d punktuose nustatytus reikalavimus.

2. Nepažeidžiant antros pastraipos, Sąjungos piliečio mirtis neturi įtakos jo šeimos narių, kurie nėra valstybės narės piliečiai ir kurie kaip šeimos nariai gyveno priimančiojoje valstybėje narėje bent vienerius metus iki Sąjungos piliečio mirties, gyvenimo šalyje teisei.

Prieš įgydami nuolatinio gyvenimo šalyje teisę atitinkami asmenys turi įrodyti, kad yra darbuotojai arba savarankiškai dirbantieji arba kad jie turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai ir priimančioje valstybėje narėje turi visavertį sveikatos draudimą arba kad jie yra priimančiojoje valstybėje narėje jau sukurtos šiuos reikalavimus atitinkančio asmens šeimos nariai. „Pakankami ištekliai“ – tai 8 straipsnio 4 dalyje apibrėžti ištekliai.

Tokie šeimos nariai išlaiko teisę gyventi šalyje išskirtinai sau asmeniškai.

3. Sąjungos piliečio išvykimas iš priimančiosios valstybės narės arba jo mirtis nereiškia teisės gyventi šalyje praradimo jo vaikams ar vienam iš tėvų, kuris faktiškai globoja vaikus, neatsižvelgiant į pilietybę, jei vaikai gyvena priimančiojoje valstybėje narėje ir mokosi švietimo įstaigoje, iki jų mokslų užbaigimo.“

8 Direktyvos 2004/38 13 straipsnio „Gyvenimo šalyje teisės išlikimas šeimos nariams skyrybų, santuokos anuliavimo ar registruotos partnerystės nutraukimo atvejais“ 2 dalyje nustatyta:

„Nepažeidžiant antros pastraipos, Sąjungos piliečio išsiskyrimas, santuokos panaikinimas ar jo registruotos partnerystės pagal 2 straipsnio 2 dalies b punktą nutraukimas neturi įtakos jo šeimos narių, kurie nėra valstybės narės piliečiai, [teisei gyventi šalyje,] jei:

a) iki skyrybų, santuokos panaikinimo ar registruotos partnerystės pagal 2 straipsnio 2 dalies b punktą nutraukimo proceso pradžios santuoka ar registruota partnerystė truko ne trumpiau kaip trejus metus, įskaitant vienerius metus priimančiojoje valstybėje narėje <…>

<…>

Prieš įgydami nuolatinio gyvenimo teisę atitinkami asmenys turi įrodyti, kad yra darbuotojai arba savarankiškai dirbantieji arba kad jie turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai ir priimančioje valstybėje narėje turi visavertį sveikatos draudimą arba kad jie yra priimančiojoje valstybėje narėje jau sukurtos šiuos reikalavimus atitinkančio asmens šeimos nariai. „Pakankami ištekliai“ – tai 8 straipsnio 4 dalyje apibrėžti ištekliai.

Tokie šeimos nariai išlaiko savo teisę gyventi šalyje išskirtinai asmeniškai.“

9 Šios direktyvos 14 straipsnio „Teisės gyventi šalyje išlaikymas“ 2 dalyje nurodyta:

„Sąjungos piliečiai ir jų šeimos nariai 7, 12 ir 13 straipsniuose numatytą teisę gyventi šalyje [turi] tol, kol jie atitinka ten nustatytus reikalavimus.

<…>“

Airijos teisė

10 2006 m. Europos Bendrijų taisyklėmis (laisvas asmenų judėjimas) (*European Communities (Free Movement of Persons) Regulations 2006*, SI 2006, Nr. 656, toliau – 2006 m. taisyklės) Airijos teisėje įgyvendintos Direktyvos 2004/38 nuostatos.

Pagrindinės bylos ir prejudiciniai klausimai

Pirmoji pagrindinė byla

11 K. Singh yra Indijos pilietis, kuris 2002 m. vasario 6 d. atvyko į Airiją su studento viza ir paskui teisėtai gyveno šioje valstybėje narėje.

12 2005 m. lapkričio 11 d. K. Singh vedė Latvijos pilietę, kuri dirbo ir teisėtai gyveno Airijoje. Jų vaikas, gimęs 2007 m. gruodžio 3 d., yra Latvijos pilietis.

13 Po Sprendimo *Metock ir kt.* (C-127/08, EU:C:2008:449) paskelbimo ir remiantis Direktyvos 2004/38 nuostatomis K. Singh buvo suteiktas leidimas penkerius metus gyventi Airijoje kaip Sąjungos pilietės, kuri gyveno Airijoje ir ten įgyvendino pagal ESV sutartį suteiktas teises, sutuoktiniui.

14 Nuo 2004 m. iki 2009 m. birželio mėn. K. Singh žmona nuolat dirbo įvairiose darbovietėse.

15 2009 m. K. Singh su partneriu Airijoje įkūrė ir eksploatavo piceriją pagal 2009 m. gegužės 29 d. sudarytą 10 metų franšizės sutartį. Vėliau K. Singh išlaikė savo šeimą, o žmona buvo namuose ir prižiūrėjo jų sūnų.

16 Sutuoktinių Singh santuokiniame gyvenime kilus sunkumų, K. Singh žmona 2010 m. vasario mėn. išvyko iš Airijos ir 2010 m. rugsėjo mėn. Latvijoje pradėjo santuokos nutraukimo procesą. Santuoka paskelbta nutraukta nuo 2011 m. gegužės 12 d.

17 2011 m. gruodžio 14 d. po santuokos nutraukimo K. Singh kreipėsi į ministrą su prašymu palikti galioti jo turimą leidimą gyventi ir išduoti leidimą nuolat gyventi Airijoje pagal Direktyvą 2004/38 ir nacionalines įgyvendinimo priemones, remiantis santuoka su Sąjungos piliete, jo kaip Sąjungos piliečio tėvo statusu ir atitiktimi teisinėms sąlygoms (santuoka truko bent 3 metus, įskaitant vienus metus Airijoje). Tuo metu K. Singh dirbo savarankiškai arba pagal darbo sutartį.

18 2012 m. balandžio 30 d. sprendimu ministras atmetė šį prašymą remdamasis, be kita ko, šiais pagrindais:

„<…> kadangi [Jūsų buvusi sutuoktinė] išvyko iš [Airijos] teritorijos 2010 m., ji šioje valstybėje narėje nebesinaudoja pagal Europos Sąjungos sutartis suteiktomis teisėmis, kaip numatyta [2006 m.] taisyklių 6 straipsnio 2 dalies b punkte, ir nebeturi teisės gyventi šioje valstybėje narėje, kaip tai suprantama pagal [šių taisyklių] 6 straipsnį. Dėl šios priežasties Jūs neturite [iš buvusios sutuoktinės teisės] išvestinės teisės gyventi šalyje taikant minėto 2006 m. taisyklių 6 straipsnio 2 dalies b punkto nuostatas.“

19 K. Singh apskundė šį sprendimą ir teigė turįs asmeninę teisę gyventi Airijoje pagal 2006 m. taisyklių 10 straipsnį, kuriuo į nacionalinę teisę perkeltas Direktyvos 2004/38 13 straipsnis.

20 2012 m. lapkričio 12 d. raštu skundus nagrinėjanti ministro tarnyba pranešė K. Singh apie jo skundo atmetimą.

21 Vis dėlto, atsižvelgiant į ypatingą K. Singh padėtį, tuo pačiu raštu jam išimties tvarka buvo suteiktas leidimas pasilikti Airijoje vienus metus (su galimybe pratęsti), ir turėdamas šį leidimą jis galėjo gyventi ir dirbti Airijoje – tam nereikėjo darbo leidimo. Taigi K. Singh galėjo vykdyti komercinę veiklą šioje valstybėje narėje remdamasis nacionaline teise.

Antroji pagrindinė byla

22 D. Njume, kuris tvirtina, kad yra Kamerūno pilietis, 2004 m. sausio 6 d. paprašė prieglobsčio Vokietijoje.

23 D. Njume teigia, kad 2005 m. sausio mėn. jis sutiko Vokietijos pilietę, jie palaikė santykius ir vėliau maždaug 18 mėnesių kartu gyveno Eslohe (Vokietija).

24 D. Njume neteisėtai atvyko į Airiją ir 2006 m. rugsėjo 4 d. paprašė ten prieglobsčio. 2007 m. sausio 4 d. D. Njume Korko (Airija) civilinės metrikacijos biure vedė savo partnerę.

25 Po Sprendimo *Metock ir kt.* (C-127/08, EU:C:2008:449) paskelbimo ir remiantis Direktyvos 2004/38 nuostatomis 2008 m. gruodžio 3 d. sprendimu D. Njume buvo suteiktas leidimas penkerius metus gyventi Airijoje kaip Sąjungos pilietės, gyvenančios šioje valstybėje narėje ir įgyvendinančios joje pagal ESV sutartį numatytas teises, sutuoktiniui. Kartu su šiuo leidimu gyventi, galiojančiu atgaline data, t. y. nuo 2007 m. spalio 11 d., buvo išduota leidimo gyventi šalyje kortelė.

26 Vėliau D. Njume gavo darbą. Jis teigia, kad kartu su sutuoktine gyveno Airijoje nepertraukiamai nuo 2006 m. pabaigos iki 2011 m. sausio mėn., išskyrus tris laikinus apsilankymus (kiekvienas iš jų truko dešimt dienų) Jungtinėje Karalystėje, kad sutuoktinė galėtų susirasti ten darbą. D. Njume teigia, kad laikotarpiu nuo 2008 m. iki 2011 m. išlaikė ją iš savo pajamų.

27 2011 m. vasario 25 d. raštu ministrui buvo pranešta, kad 2011 m. pradžioje D. Njume sutuoktinė išvyko iš Airijos ir grįžo į Vokietiją. 2011 m. kovo 25 d. laiške D. Njume teigė, kad, remiantis 2006 m. taisyklių 9 straipsniu, kuriuo į nacionalinę teisę perkeltas Direktyvos 2004/38 12 straipsnis, išvykus iš Airijos Sąjungos pilietei, jis išsaugojo teisę gyventi šioje valstybėje narėje.

28 2011 m. birželio 14 d. D. Njume sutuoktinė Jungtinėje Karalystėje pateikė prašymą nutraukti santuoką.

29 2011 m. liepos 12 d. raštu ministras D. Njume pranešė, kad 2006 m. taisyklių 9 straipsnis jo atvejui netaikomas. 2011 m. liepos 22 d. laišku D. Njume ministrui pranešė apie minėtą prašymą nutraukti santuoką.

30 2011 m. gruodžio 21 d. *High Court of Justice (England & Wales), Family Division* (Jungtinė Karalystė) laikinu sprendimu pripažino, kad tuo metu D. Njume ir jo sutuoktinė pareiškė, jog „prieš pat paduodami prašymą [nutraukti santuoką] bent dvejus metus be pertraukos gyveno atskirai“. Galutinis sprendimas priimtas 2012 m. kovo 28 d.

31 Nutraukus santuoką D. Njume paprašė pagal 2006 m. taisyklių 10 straipsnį, kuriuo į nacionalinę teisę perkelta Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalis, išsaugoti jam teisę gyventi Airijoje.

32 2012 m. rugsėjo 21 d. sprendimu ministras atsisakė suteikti D. Njume šią teisę gyventi šalyje, remdamasis minėtų taisyklių 10 straipsnio 2 dalimi.

33 2013 m. rugsėjo 12 d. sprendimu pagal nacionalinę teisę D. Njume buvo suteiktas leidimas pasilikti Airijoje trejus metus (su galimybe jį pratęsti) iki 2016 m. rugsėjo 12 d.

Trečioji pagrindinė byla

34 Egipto pilietis K. Aly 2007 m. kovo 14 d. atvyko į Airiją su turistine viza, kuri leido jam būti šioje valstybėje narėje iki 2007 m. birželio 14 d. 2007 m. liepos 12 d. šioje valstybėje narėje K. Aly susituokė su Lietuvos piliete. Remiantis 2006 m. taisyklėmis, 2008 m. rugpjūčio 21 d. jam buvo išduota leidimo gyventi šalyje kortelė, galiojanti nuo 2008 m. vasario 3 d. Ši kortelė galiojo penkerius metus, t. y. iki 2013 m. vasario 2 d.

35 K. Aly sutuoktinė dirbo Airijoje nuo 2004 m. gegužės 1 d. iki 2009 m. sausio mėn., kai dėl ekonominio nuosmukio prarado darbą. Iki 2009 m. birželio mėn. ji gavo bedarbio pašalpą. Sutuoktiniai Aly gyveno iš K. Aly pajamų, tuo metu jo sutuoktinė ieškojo darbo. 2011 m. kovo mėn. ji trumpam išvyko dirbti į Jungtinę Karalystę.

36 2012 m. rugpjūčio 14 d. laišku K. Aly pranešė *Irish Naturalisation and Immigration Service* (Airijos natūralizacijos ir imigracijos tarnyba, toliau – INIS), kad praėjus šešiems mėnesiams po to, kai jo sutuoktinė persikėlė dirbti į Londoną (Jungtinė Karalystė), jų santykiai nutrūko. Sutuoktinė pageidavo likti Londone, tačiau K. Aly nenorėjo ten įsikurti.

37 2012 m. spalio 3 d. raštu INIS pranešė K. Aly ketinanti panaikinti jo leidimą gyventi Airijoje ir pasiūlė jam pateikti pastabas šiuo klausimu.

38 2012 m. spalio 15 d. laišku K. Aly pranešė INIS, kad Lietuvoje iškelta byla dėl santuokos nutraukimo ir greitai joje bus priimtas teismo sprendimas. Jis teigė, kad pagal Direktyvos 2004/38 13 straipsnį turi teisę gyventi Airijoje.

39 2012 m. lapkričio 12 d. sprendimu (toliau – ginčijamas sprendimas) INIS panaikino K. Aly leidimą gyventi Airijoje. Šiame sprendime, be kita ko, nurodyta:

„Be to, pažymėtina, kad [Jūsų sutuoktinė] išvyko iš šalies teritorijos ir ilgą laiką joje nesinaudojo pagal Europos Sąjungos sutartis turimomis teisėmis, laikantis [2006 m. taisyklių] 6 straipsnio 2 dalies. Dėl šios priežasties atkreipiame dėmesį į tai, kad motyvai, kuriais remiantis Jums buvo suteiktas leidimas gyventi šalyje, nebetaikomi, nes Jūsų išvestinė teisė pagal [2006 m. taisyklių] nuostatas nebegalioja nuo to momento, kai sutuoktinė, Sąjungos pilietė, nustojo naudotis pagal Europos Sąjungos sutartis turimomis teisėmis šalies teritorijoje. [2006 m. taisyklių] 10 straipsnio 2 dalyje numatytas teisės gyventi šalyje išsaugojimas individualiu ir asmeniniu pagrindu santuokos nutraukimo atveju, tačiau kadangi santuoka nenutraukta ir Jūsų teisė gyventi šalyje neteko galios, kai [sutuoktinė] nustojo naudotis pagal Europos Sąjungos sutartis turimomis teisėmis Airijoje, ši teisė Jums negali būti išsaugota.“

40 Sužinojęs apie ginčijamą sprendimą, kaip buvo reikalauta, K. Aly atvyko į kompetentingą imigracijos instituciją; pareigūnas sunaikino jo leidimo gyventi šalyje kortelę. Šis pareigūnas taip pat susisiekė su K. Aly darbdaviu, siekdamas, kad šis užkirstų kelią K. Aly tęsti darbą.

41 2012 m. gruodžio 10 d. *High Court* leido K. Aly pateikti prašymą dėl ginčijamo sprendimo teisminės peržiūros.

42 Po šios procedūros 2012 m. gruodžio 17 d. sprendimu K. Aly buvo suteiktas laikinas leidimas dirbti ir gyventi Airijoje.

43 2013 m. kovo 12 d. Lietuvos institucijos išdavė suinteresuotiesiems asmenims ištuokos liudijimą.

44 Šiomis aplinkybėmis *High Court* nusprendė sustabdyti trijų pagrindinių bylų nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Jeigu Sąjungos piliečio (-ės) ir trečiosios šalies piliečio (-ės) santuoka nutraukiama Sąjungos piliečiui (-ei) išvykus iš priimančiosios valstybės narės, kurioje šis (ši) pilietis (-ė) įgyvendino jam (jai) Sąjungos suteiktas teises, ir jeigu taikomas Direktyvos 2004/38/EB 7 straipsnis ir 13 straipsnio 2 dalies [pirmos pastraipos] a punktas, ar trečiosios šalies pilietis (-ė) paskui išlaiko teisę gyventi priimančiojoje valstybėje narėje? Jeigu atsakymas į šį klausimą yra neigiamas, ar trečiosios šalies pilietis (-ė) turi teisę gyventi priimančiojoje valstybėje narėje laikotarpiu iki ištuokos, kai Sąjungos pilietis (-ė) išvyksta iš priimančiosios valstybės narės?

2. Ar Direktyvos 2004/38/EB 7 straipsnio 1 dalies b punkto reikalavimai yra tenkinami, jeigu sutuoktinis (-ė) Sąjungos pilietis (-ė) teigia, kad turi pakankamai išteklių, kaip tai suprantama pagal direktyvos 8 straipsnio 4 dalį, nors dalį šių išteklių sudaro sutuoktinio (-ės) trečiosios šalies piliečio (-ės) ištekliai?

3. Jeigu atsakymas į antrąjį klausimą yra neigiamas, ar tokie asmenys kaip ieškovai pagrindinėse bylose pagal Sąjungos teisę (išskyrus direktyvą) turi teisę dirbti priimančiojoje valstybėje narėje, kad užsitikrintų „pakankamus išteklius“ arba prisidėtų prie jų gavimo minėtos direktyvos 7 straipsnio tikslais?“

Dėl prejudicinių klausimų

Pirminės pastabos

45 Ši byla susijusi su trimis trečiųjų šalių piliečiais, kurie dėl santuokos su Airijoje gyvenančiomis ir dirbančiomis Sąjungos pilietėmis įgijo teisę gyventi šioje valstybėje narėje laikotarpiui nuo trijų mėnesių iki penkerių metų pagal Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 2 dalį, kaip Sąjungos pilietes priimančioje valstybėje narėje lydintys ar prie jų prisijungę sutuoktiniai.

46 Trijose pagrindinėse bylose nustatyta, kad šiam laikotarpiui nesibaigus sutuoktinė Sąjungos pilietė išvyko iš Airijos teritorijos, kad įsikurtų kitoje valstybėje narėje, o sutuoktinis trečiosios šalies pilietis pasiliko Airijoje.

47 Taip pat nustatyta, kad praėjus tam tikram laikui po išvykimo sutuoktinės Sąjungos pilietės pateikė prašymus nutraukti santuoką ir dėl šių prašymų teismai priėmė sprendimus nutraukti Sąjungos piliečių ir atitinkamų trečiųjų šalių piliečių santuoką.

Dėl pirmojo klausimo

48 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad trečiosios šalies pilietis, nutraukęs santuoką su Sąjungos piliete, kai iki teismo proceso dėl santuokos nutraukimo pradžios santuoka truko ne trumpiau kaip trejus metus, įskaitant bent vienus metus priimančiojoje valstybėje narėje, gali išsaugoti teisę gyventi šioje valstybėje narėje šios nuostatos pagrindu, jeigu iki santuokos nutraukimo sutuoktinė Sąjungos pilietė išvyko iš šios valstybės narės.

49 Taigi reikia patikslinti, kokios yra Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkto taikymo sąlygos ir, be kita ko, ar trečiosios šalies piliečio sutuoktinė Sąjungos pilietė pagal šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalį turi gyventi priimančiojoje valstybėje narėje iki pat santuokos paskelbimo nutraukta, kad šis trečiosios šalies pilietis galėtų remtis minėtos direktyvos 13 straipsnio 2 dalimi.

50 Dėl trečiųjų šalių piliečių, kurie yra Sąjungos piliečių šeimos nariai, teisės gyventi priimančiojoje valstybėje narėje pirmiausia reikia priminti, kad pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką pagal Direktyvą 2004/38 trečiųjų šalių piliečiams suteikiamos teisės yra ne savarankiškos, o išvestinės, įgyjamos Sąjungos piliečiams įgyvendinant judėjimo laisvę. Tokių išvestinių teisių tikslas ir pateisinimas grindžiami tuo, kad atsisakius pripažinti tokias teises gali būti pažeista Sąjungos piliečių judėjimo laisvė ir jie gali būti atgrasyti nuo naudojimosi savo teise atvykti į priimančiąją valstybę narę ir joje apsigyventi (šiuo klausimu žr. Sprendimo *O. ir B.*, C-456/12, EU:C:2014:135, 36 ir 45 punktus ir juose nurodytą teismų praktiką).

51 Taip pat reikia priminti, kad pagal Direktyvą 2004/38 teisės atvykti į valstybę narę ir joje gyventi suteikiamos ne visiems trečiųjų valstybių piliečiams, o tik tiems, kurie yra Sąjungos piliečio, kuris, naudodamasis teise laisvai judėti, apsigyveno kitoje nei savo pilietybės valstybėje narėje, „šeimos nariai“, kaip jie suprantami pagal šios direktyvos 2 straipsnio 2 punktą (Sprendimo *Iida*, C-40/11, EU:C:2012:691, 51 punktas ir jame nurodyta teismų praktika).

52 Be to, pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 1 dalį tam, kad pasinaudotų šia direktyva, Sąjungos piliečio, atvykstančio į kitą valstybę narę, kurios pilietis jis nėra, ar joje gyvenančio, šeimos narys privalo jį lydėti arba prie jo prisijungti (žr. Sprendimo *Iida*, C-40/11, EU:C:2012:691, 61 punktą).

53 Direktyvos 2004/38 7 straipsnyje, susijusiame su teise gyventi valstybėje ilgiau kaip tris mėnesius, taip pat reikalaujama, jog Sąjungos piliečio šeimos nariai, neturintys valstybės narės pilietybės, jį „lydėtų“ ar prie jo „prisijungtų“ priimančiojoje valstybėje narėje, kad galėtų pasinaudoti teise apsigyventi joje (Sprendimo *Metock ir kt.*, C-127/08, EU:C:2008:449, 86 punktas).

54 Iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad sąlygą, pagal kurią trečiosios šalies pilietis turi lydėti Sąjungos pilietį ar prie jo prisijungti, reikia suprasti taip, kad joje numatoma ne sutuoktinių pareiga gyventi kartu, bet judviejų pareiga gyventi valstybėje narėje, kurioje Sąjungos pilietybę turintis sutuoktinis įgyvendina savo teisę laisvai judėti (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Ogieriakhi*, C-244/13, EU:C:2014:2068, 39 punktą).

55 Taigi Sąjungos piliečio šeimos nariai, kurie yra trečiųjų šalių piliečiai, gali remtis Direktyvoje 2004/38 numatyta teise gyventi tik priimančiojoje valstybėje narėje, kurioje gyvena Sąjungos pilietis, bet ne kitoje valstybėje narėje (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Iida*, C-40/11, EU:C:2012:691, 63 ir 64 punktus).

56 Be to, Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 2 dalyje Sąjungos piliečio šeimos nariams, turintiems trečiosios šalies pilietybę, kurie lydi Sąjungos pilietį ar prisijungia prie jo priimančiojoje valstybėje narėje, pripažįstama teisė gyventi šioje valstybėje narėje ilgiau kaip tris mėnesius, jei pats Sąjungos pilietis atitinka šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies a, b arba c punkto reikalavimus.

57 Galiausiai pagal Direktyvos 2004/38 14 straipsnio 2 dalį Sąjungos piliečio šeimos narių teisė gyventi priimančiosios valstybės narės teritorijoje remiantis šios direktyvos 7 straipsnio 2 dalimi išsaugoma, tik jeigu jie atitinka šioje nuostatoje įtvirtintus reikalavimus.

58 Vadinasi, kai Sąjungos pilietis, kurio padėtis prilygsta ieškovų pagrindinėse bylose sutuoktinių padėčiai, išvyksta iš priimančiosios valstybės narės ir įsikuria kitoje valstybėje narėje arba trečiojoje šalyje, šio Sąjungos piliečio sutuoktinis, turintis trečiosios šalies pilietybę, nebetenkina reikalavimų, taikomų norint turėti teisę gyventi priimančiojoje valstybėje narėje pagal Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 2 dalį.

Vis dėlto reikėtų išnagrinėti, ar šis sutuoktinis gali remtis teise gyventi toje valstybėje pagal Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktą, kai Sąjungos piliečiui išvykus santuoka buvo nutraukta, ir kokiomis sąlygomis.

59 Pagal Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktą santuokos nutraukimas neturi įtakos Sąjungos piliečio šeimos narių, kurie nėra valstybės narės piliečiai, teisei gyventi šalyje, jei „iki skyrybų <...> proceso pradžios santuoka <...> truko ne trumpiau kaip trejus metus, įskaitant vienus metus priimančiojoje valstybėje narėje“.

60 Taigi ši nuostata atitinka minėtos direktyvos 15 konstatuojamojoje dalyje įtvirtintą tikslą teisiškai apsaugoti šeimos narius Sąjungos piliečio mirties, skyrybų, santuokos anuliavimo ar registruotos partnerystės nutraukimo atvejais, imantis priemonių užtikrinti, kad tokiomis aplinkybėmis priimančiosios valstybės narės teritorijoje jau gyvenantys šeimos nariai išsaugotų savo teisę gyventi joje iškirtinai asmeniniu pagrindu.

61 Šioje nuostatoje esanti nuoroda į „priimančiąją valstybę narę“, kuri apibrėžiama nurodant, pirma, Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 3 punkte Sąjungos piliečio naudojimąsi laisvo judėjimo ir gyvenimo teise ir, antra, „skyrybų proceso pradžią“, neišvengiamai reiškia, kad Sąjungos piliečio sutuoktinio, turinčio trečiosios šalies pilietybę, teisė gyventi valstybėje narėje, remiantis Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktu, gali būti išsaugota, tik jeigu valstybė narė, kurioje gyvena šis trečiosios šalies pilietis, yra „priimančioji valstybė narė“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 3 punktą, skyrybų proceso pradžioje.

62 Tačiau taip nėra, jeigu iki tokio proceso pradžios Sąjungos pilietis išvyksta iš valstybės narės, kurioje gyvena jo sutuoktinis, kad įsikurtų kitoje valstybėje narėje arba trečiojoje šalyje. Iš tiesų, tokiu atveju trečiosios šalies piliečio išvestinė teisė gyventi valstybėje narėje, remiantis Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 2 dalimi, pasibaigia išvykus Sąjungos piliečiui, todėl nebegali būti išsaugota remiantis šios direktyvos 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktu.

63 Darytina išvada, kad jeigu teismo proceso dėl santuokos nutraukimo pradžios dieną trečiosios šalies pilietybę turintis Sąjungos piliečio sutuoktinis turėjo teisę gyventi valstybėje narėje, remdamasis Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 2 dalimi, ši teisė išsaugoma remiantis šios direktyvos 13 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktu, kol vyksta santuokos nutraukimo procesas ir po santuokos paskelbimo nutraukta, jeigu tenkinamos minėtos direktyvos 13 straipsnio 2 dalies antroje pastraipoje numatytos sąlygos.

64 Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad trijose pagrindinėse bylose atitinkamų trečiųjų šalių piliečių sutuoktinės, turinčios Sąjungos pilietybę, išvyko iš priimančiosios valstybės narės ir įsikūrė kitoje valstybėje narėje dar prieš prasidedant santuokos nutraukimo procesui.

65 Iš šio sprendimo 58 punkto matyti, kad išvykus Sąjungos pilietybę turinčiam sutuoktiniui trečiosios šalies pilietybę turintis sutuoktinis nebetenkina reikalavimų, taikomų norint turėti teisę gyventi priimančiojoje valstybėje narėje pagal Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 2 dalį.

66 Vadinasi, reikia konstatuoti, kad trečiosios šalies piliečio sutuoktinis, turintis Sąjungos pilietybę, turi gyventi priimančiojoje valstybėje narėje, kaip numatyta Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalyje, iki teismo proceso dėl santuokos nutraukimo pradžios, kad šis trečiosios šalies pilietis galėtų reikalauti išsaugoti teisę gyventi šioje valstybėje narėje. remdamasis šios direktyvos 13 straipsnio 2 dalimi.

67 Darytina išvada, kad, kaip pabrėžė generalinė advokatė savo išvados 27 punkte, tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėse bylose, Sąjungos pilietei išvykus, priimančiojoje valstybėje narėje likęs sutuoktinis trečiosios šalies pilietis jau prarado teisę joje gyventi. Taigi dėl vėliau pateikto prašymo nutraukti santuoką ši teisė negali būti atkurta, nes Direktyvos 2004/38 13 straipsnyje nurodytas tik esamos teisės gyventi „išlikimas“.

68 Tai nereiškia, kad pagal nacionalinę teisę, kuri gali suteikti didesnę apsaugą, tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėse bylose, trečiosios šalies piliečiui, kaip nagrinėjamu atveju, negali būti leista toliau gyventi atitinkamoje valstybėje narėje (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Melloni*, C-399/11, EU:C:2013:107, 60 punktą).

69 Beje, trijose pagrindinėse bylose po santuokos nutraukimo ieškovams pagal nacionalinę teisę buvo suteiktas laikinas leidimas gyventi ir dirbti Airijoje, todėl jie galėjo toliau teisėtai gyventi šioje valstybėje narėje, nes, kaip matyti iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą, šis leidimas gali būti pratęstas.

70 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2004/38 13 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad trečiosios šalies pilietis, nutraukęs santuoką su Sąjungos piliečiu, kai iki teismo proceso dėl santuokos nutraukimo pradžios santuoka truko ne trumpiau kaip trejus metus, įskaitant bent vienus metus priimančiojoje valstybėje narėje, negali išsaugoti teisės gyventi šioje valstybėje narėje šios nuostatos pagrindu, jeigu iki teismo proceso dėl santuokos nutraukimo Sąjungos pilietybę turintis sutuoktinis išvyko iš šios valstybės narės.

Dėl antrojo klausimo

71 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, ar Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalies b punktą reikia aiškinti taip, kad Sąjungos pilietis turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai, net jeigu dalį šių išteklių suteikia sutuoktinis trečiosios šalies pilietis.

72 Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad trijose pagrindinėse bylose iki Sąjungos pilietybę turinčios sutuoktinės išvykimo iš priimančiosios valstybės narės buvo laikotarpis, kai ši nedirbo šioje valstybėje narėje ir šeimą išlaikė sutuoktinis trečiosios šalies pilietis iš pajamų, gautų iš toje valstybėje narėje vykdytos veiklos.

73 Iš Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalies b punkto ir 2 dalies išplaukia, kad, neatsižvelgiant į pilietybę, Sąjungos piliečio, kuris gyvena kitos valstybės narės teritorijoje, tačiau nėra darbuotojas ar savarankiškai dirbantis asmuo, šeimos nariai turi teisę jį lydėti ar pas jį atvykti, jei šis turi pakankamų išteklių ir visavertį sveikatos draudimą priimančiojoje valstybėje narėje sau ir savo šeimos nariams (Sprendimo *Ibrahim ir Secretary of State for the Home Department*, C-310/08, EU:C:2010:80, 28 punktas).

74 Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad formuluotė „*turi* pakankamai išteklių“, nurodyta šioje nuostatoje, turi būti aiškinama taip, kad pakanka, jog Sąjungos piliečiai disponuotų tokiais ištekliais, kuriais juos gali aprūpinti, be kita ko, trečiosios valstybės pilietis, ir šioje nuostatoje nenumatyta jokių šių išteklių kilmės reikalavimų (žr. Sprendimo *Alokpa ir Moudoulou*, C-86/12, EU:C:2013:645, 27 punktą ir jame nurodytą teismų praktiką).

75 Iš tiesų, Teisingumo Teismas taip pat jau yra nusprendęs, kad toks reikalavimo turėti pakankamai išteklių aiškinimas, jog suinteresuotasis asmuo pats turi turėti šiuos išteklius ir negali naudotis lydinčio šeimos nario ištekliais, greta šio direktyvoje numatyto reikalavimo nustatytų papildomą reikalavimą – dėl lėšų kilmės, kuris sudarytų neproporcingą kliūtį naudotis SESV 21 straipsnyje įtvirtinta pagrindine teise laisvai judėti ir apsigyventi, o jis nėra būtinas norint pasiekti siekiamą tikslą – apsaugoti valstybių narių viešuosius finansus (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Zhu ir Chen*, C-200/02, EU:C:2004:639, 33 punktą).

76 Vadinasi, aplinkybė, kad dalį Sąjungos piliečio turimų išteklių sudaro ištekliai, kuriuos sutuoktinis trečiosios šalies pilietis gavo iš priimančiojoje valstybėje narėje vykdomos savo veiklos, nėra kliūtis pripažinti, kad Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalies b punkte įtvirtintas reikalavimas dėl išteklių pakankamumo yra įvykdytas.

77 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalies b punktą reikia aiškinti taip, kad Sąjungos pilietis turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams tam, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai, net jeigu dalį šių išteklių suteikia sutuoktinis trečiosios šalies pilietis.

Dėl trečiojo klausimo

78 Atsižvelgiant į antrojo klausimo atsakymą, į trečiąjį klausimą nebereikia atsakyti.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

79 Kadangi šis procesas pagrindinių bylų šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamose bylose, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

1. **2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančios Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančios direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB, 13 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad trečiosios šalies pilietis (-ė), nutraukęs (-usi) santuoką su Sąjungos piliečiu (-e), kai iki teismo proceso dėl santuokos nutraukimo pradžios santuoka truko ne trumpiau kaip trejus metus, įskaitant bent vienus metus priimančiojoje valstybėje narėje, negali išsaugoti teisės gyventi šioje valstybėje narėje šios nuostatos pagrindu, jeigu iki teismo proceso dėl santuokos nutraukimo Sąjungos pilietybę turintis (-i) sutuoktinis (-ė) išvyko iš šios valstybės narės.**

2. **Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalies b punktą reikia aiškinti taip, kad Sąjungos pilietis (-ė) turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams tam, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai, net jeigu dalį šių išteklių suteikia sutuoktinis (-ė) trečiosios šalies pilietis (-ė).**

Parašai.